

Conducerea unui vehicul sub influența alcoolului și a altor substanțe: unitate sau pluralitate de infracțiuni? [1]

Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală al I.C.C.J a fost sesizat cu privire la următoarea chestiune de drept: „Dacă fapta unei persoane de a conduce pe drumurile publice un autovehicul, care la momentul recoltării mostrelor biologice, a avut o îmbibație alcoolică de peste 0,80 g/l alcool pur în sânge și care se afla sub influența unor substanțe psihoactive, întrunește elementele de tipicitate ale infracțiunii cu conținut alternativ prev. de art. 336 alin. (1) și (2) Cod Penal sau întrunește elementele de tipicitate a două infracțiuni cu conținuturi alternative în concurs ideal, prev. de art. 336 alin.(1) Cod Penal și art. 336 alin. (2) Cod Penal, cu aplicarea art.38 alin. (2) Cod Penal”.

Trebuie spus de la început ca, în opinia mea, termenii în care este formulată problema de drept sunt inadecvați, fiind necesar ca aceasta să se „dezlege” într-un alt registru. Prin urmare, voi examina pe scurt conceptele de infracțiuni cu conținut alternativ și infracțiuni cu conținuturi alternative (I), după care voi analiza cauza din perspectiva unității și pluralității de infracțiuni (II).

I. Conceptele de infracțiuni cu conținut alternativ și infracțiuni cu conținuturi alternative

Conceptualizarea excesivă din doctrina penală poate dauna, uneori, „sanatății” practicii penale. Cred că așa stau lucrurile și în cazul conceptelor susmenționate. Dezbateră cu privire la acestea este mai veche; ea a fost și rămâne controversată. În esență, doctrina a reținut ca: „infracțiunile cu conținut alternativ sunt acele infracțiuni pentru care legea prevede variante alternative ale principalelor elemente constitutive, variante echivalente sub aspectul semnificației lor penale (...); infracțiunile cu conținuturi alternative sunt acele infracțiuni în cazul cărora legiuitorul regroupează sub aceeași denumire două sau mai multe infracțiuni de sine statatoare”². Același autor atrage însă atenția cu privire la lipsa de consens existentă în literatura de specialitate în legătură cu aceste concepte: „Trebuie să precizăm în acest context că sub aspect terminologic nu există în doctrină o unitate de păreri cu privire la denumirile utilizate pentru aceste categorii de infracțiuni. Astfel, unii autori folosesc noțiunea de infracțiuni cu conținuturi alternative pentru a desemna infracțiunile cu modalități echivalente de comitere (infracțiunile cu conținut alternativ) și nu dau nicio denumire distinctă incriminărilor ce regroupează infracțiuni distincte (infracțiuni cu conținuturi alternative). În doctrina străină s-a folosit uneori denumirea de incriminări alternative pentru cele din prima categorie și respectiv incriminări cumulative pentru cea de a doua categorie, dar aceasta din urmă sintagma a fost criticată,

aratându-se că așa numitele incriminări cumulative nu reprezintă în realitate incriminări unice, ci o pluralitate de incriminări distincte”³. Pe scurt, nu numai că doctrina autohtonă este controversată, dar nici doctrina străină nu este prea clară cu privire la conceptele în discuție (sau unele echivalente). Dincolo de aspectul formal, privind interschimbarea conceptelor (folosirea celui de al doilea cu sensul primului) de la un autor la altul, problema de fond pare a fi acceptarea sau neacceptarea ideii de a folosi conceptul de infracțiuni cu conținuturi alternative, în cazul în care legiuitorul reunește sub aceeași denumire, două sau mai multe infracțiuni. Deci, făcând abstracție de denumirea folosită, în prima opinie doar primul concept este valabil, în timp ce a doua opinie consideră valide ambele concepte.

Fara a dori cu orice preț sa „pun paie pe foc”, apreciez ca ambele concepte sunt incorecte pe fond. În acest sens, reamintesc faptul ca, în doctrina, în jurul sintagmei „conținutul infracțiunii” s-a dezvoltat o întreaga teorie⁴. În cadrul acesteia, întâlnim și o clasificare a conținuturilor de infracțiune, în care se fac diferite distincții, cum ar fi: conținut juridic și conținut constitutiv; conținut simplu și conținut complex; conținut de baza (tipic) și conținut agravat sau atenuat; conținut integral și conținut trunchiat; conținut generic și conținut specific; conținut constitutiv obiectiv și subiectiv⁵. Toate aceste categorii sunt rodul cercetării științifice, ele au o valoare teoretică, uneori pur didactică. Rolul lor este de a facilita înțelegerea conceptului de baza care este conținutul infracțiunii (pur și simplu, fara alt „epitet”). Or, așa cum s-a precizat în doctrina: „Raportat la infracțiune, termenul conținut, în înțelesul sau comun, obișnuit, desemnează totalitatea elementelor care compun infracțiunea (...) Conținutul infracțiunii poate fi definit deci ca totalitatea condițiilor cerute de lege pentru ca o fapta sa constituie infracțiune”⁶.

Cu acest sens, necontestat în doctrina, din câte știu, și incontestabil, după cum apreciez, conținutul unei infracțiuni nu poate fi *alternativ*, caci nu poate alterna cu sine însuși; el *este*, pur și simplu, așa cum „ni l-a dat legiuitorul”. Ceea ce poate alterna (varia) este unul din elementele ce intra în conținutul constitutiv al infracțiunii. Astfel, spre exemplificare: putem avea mai multe modalități (alternative) ale elementului material, cum este cazul la viol, abuz de încredere, etc.; putem avea mai multe urmări imediate (alternative), cum este cazul la vatamare corporală, abuz în serviciu, etc. Desigur, pot fi date exemple și cu privire la alte elemente din conținutul altor infracțiuni. În toate aceste cazuri spunem despre elementele respective ca sunt alternative, în sensul ca oricare din ele se realizează într-o fapta concretă, aceea fapta va reprezenta infracțiune, iar realizarea mai multor elemente, din cele alternative, nu afectează unitatea infracțiunii. Dar, în toate aceste cazuri, *conținutul infracțiunilor* respective *nu alternează* cu nimic: conținutul violului rămâne același, etc. Din aceasta perspectivă, după parerea mea, sintagma „infracțiuni cu conținut alternativ” este incorectă (mai mult, aș putea spune ca este lipsită de sens).

În aceeași logică, sintagma „infracțiuni cu conținuturi alternative” este, la rândul ei, incorectă. Din chiar definiția dată acestui concept (redată mai sus), rezulta ca acesta se refera la „infracțiuni în cazul carora legiuitorul regroupează sub aceeași denumire două sau mai multe infracțiuni de sine statatoare”. Fiind vorba despre infracțiuni diferite (de sine statatoare), este clar ca acestea au *conținuturi diferite*. Aceasta intra în logica noțiunii de conținut, așa cum a fost definit anterior, noțiune care : „cuprinde trasaturile specifice fiecărei infracțiuni, care o deosebesc în raport cu alte infracțiuni”⁷. Cu alte cuvinte, în aceasta situație, prin ipoteză (definiție), avem conținuturi diferite. Sunt ele și alternative? Raspunsul este categoric: nu. Adjectivul alternativ (care alternează) se raportează la verbul a alterna care semnifica „a lua pe rând unul locul altuia”, „a (se) schimba pe rând”⁸. Or, în ipoteza dată, conținutul infracțiunilor (aflate sub aceeași denumire) nu se schimba unul cu altul. Dacă se realizează un conținut al unei infracțiuni se va reține aceea infracțiune, dacă se realizează, în plus, și conținutul altei infracțiuni, se va reține și aceea infracțiune, vom fi deci în prezența unei pluralități de infracțiuni. Caracterul *alternativ* lipsește din „ecuație”.

Rezulta ca termenii (conceptele) la care se raportează întrebarea formulată de instanța de sesizare reprezintă o creație controversată a doctrinei (chiar făcând abstracție de opinia mea). În aceste condiții, utilizarea lor în vederea „dezlegării” unei probleme de drept este inadecvată. Prin urmare, apreciez ca soluționarea cauzei (în special în partea dispozitivă) trebuie sa faca referire la termeni consacrați legislativ; mai exact, problema trebuie abordată strict din perspectiva unității și pluralității de infracțiuni.

II. Analiza cauzei din perspectiva unității și pluralității de infracțiuni

Problema ce se cere a fi lamurită în cauza este, în realitate, aceea de a stabili dacă fapta descrisă în sesizare reprezintă o infracțiune unică (unitate infracțională), sau o pluralitate de infracțiuni, sub forma concursului ideal (formal). O astfel de abordare permite raportarea la noțiuni legale cuprinse în capitolul V – Unitatea și pluralitatea de infracțiuni, Titlul II (Infracțiunea) din Partea generală a Codului penal.

Codul penal în vigoare, ca și cel anterior, „nu reglementează întreaga materie a unității de infracțiune, ci numai acele situații, oarecum îndoielnice, care aveau nevoie de o precisa caracterizare”⁹, respectiv infracțiunea continuată și infracțiunea complexă (art. 35 C.pen), adică, o parte din ceea ce doctrina a denumit (alături de infracțiunile progresive și cele de obicei): unitate legală de infracțiune¹⁰. Legiuitorul nu a considerat necesar sa reglementeze situația unității naturale, o noțiune utilizată în doctrina și care, la rândul ei, cuprinde mai multe forme, sau, altfel spus, mai multe categorii de infracțiuni¹¹. După parerea mea, tăcerea legiuitorului se explica prin tehnica legislativă folosită, respectiv prin recurgerea la denumirea marginală a infracțiunii. Aceasta tehnică, inexistentă în codurile anterioare, a fost utilizată prima dată în Codul penal din 1969 și, prin aceasta, legiuitorul a înțeles sa marcheze faptul ca *fiecare incriminare reprezintă o unitate infracțională*. De altfel, doctrina vremii a apreciat ca: „Majoritatea covârșitoare a infracțiunilor prevăzute în partea specială a Codului penal sunt infracțiuni simple (unitate naturală n.n.), datorită și modului în care sunt incriminate de legea penală”¹². Pe lângă acestea existau, firește, dar într-un număr considerabil mai mic, și infracțiuni complexe, exponente ale unității legale a infracțiunii. Ca atare, regula de baza era: o incriminare corespunde unei unități infracționale. Noul Cod penal a preluat din Codul anterior, nu numai tehnica denumirii marginale și „majoritatea covârșitoare” a infracțiunilor, dar a preluat și regula de baza susmenționată. Ca atare, cu rare excepții (

reprezentate în general de infracțiunile preluate din legile speciale unde se folosește, uneori, o tehnica legislativa diferita), fiecare incriminare din Codul penal reprezinta o unitate de infracțiune.

În aceasta logica, alaturi de majoritatea opiniilor exprimate în doctrina și a soluțiilor din practica, am apreciat și eu ca unitatea infracțională se pastreaza (nu va fi concurs de infracțiuni): în cazul în care se realizeaza mai multe modalități ale elementului material al aceleiași infracțiuni (vezi cazul violării de domiciliu)¹³; în cazul în care se realizeaza o pluralitate de elemente circumstanțiale ale unei infracțiuni (vezi cazul omorului calificat)¹⁴; în cazul în care se produc doua sau mai multe consecințe ale aceleiași infracțiuni (vezi cazul vatamării corporale)¹⁵, etc. Aceeași logica trebuie aplicata și în cazul infracțiunilor ce au, pe lângă varianta tip, o varianta asimilata, cum este cazul infracțiunii prevazute de art. 336 Cod penal. Dupa cum rezulta din textul articolului (integral redat mai jos)¹⁶, în esență, la alin. (1) este sancționata conducerea unui vehicul de catre o persoana care are o îmbibație alcoolică peste limita legala (varianta tip a infracțiunii), iar la alin. (2), *cu aceeași pedeapsa* se sancționeaza și persoana aflata sub influența unor substanțe psihoactive care conduce un vehicul (varianta asimilata). În general, în Codul penal, variantele asimilate sunt „marcate” de legiuitor prin folosirea expresiei: „cu aceeași pedeapsa”.

Cu privire la caracterul unitar al infracțiunii, în cazul în care exista atât o varianta tip, cât și o varianta asimilata, m-am exprimat într-o ipoteza similara, care privește infracțiunea de viol. Reamintesc faptul ca infracțiunea de viol, în varianta tip de la art. 218 alin. (1) sancționeaza: „raportul sexual, actul sexual oral sau anal cu o persoana, savârșit prin constrângere, punere în imposibilitate de a se apăra ori de a-și exprima voința sau profitând de aceasta stare”. La varianta asimilata de la alin. (2) se prevad urmatoarele: „*Cu aceeași pedeapsa* (s.n.) se sancționeaza orice alte acte de penetrare vaginala sau anala comise în condițiile alin. (1)”. În acest caz, la varianta tip exista trei modalități alternative ale elementului material, la care se adauga o alta modalitate în varianta asimilata. În privința acestora am precizat urmatoarele: „Modalitățile de realizare a elementului material, atât în varianta tip, cât și în cea asimilata, sunt alternative. Realizarea oricarei modalități a elementului material duce la comiterea infracțiunii. Realizarea mai multor modalități ale elementului material, în aceeași împrejurare, nu afecteaza unitatea infracțiunii. *Daca se comit atât acte specifice variantei tip, cât și acte specifice variantei asimilate, se va reține o singura infracțiune, cu referire la ambele variante, aspect ce va fi avut în vedere la individualizarea pedepsei*”¹⁷. Or, daca exista unitate infracțională în cazul violului, unde elementul material al variantei asimilate difera de cele ale variantei tip (condițiile atașate fiind identice), este (cu atât mai) evident ca va exista unitate infracțională și în cazul art. 336 C.pen., unde avem *același element material*, atât la varianta tip cât și la varianta asimilata (conducerea unui vehicul), diferența fiind data de una dintre condițiile atașate elementului material (îmbibație alcoolică peste limita legala vs. sub influența unor substanțe psihoactive). Desigur, cum aratam și în cazul violului, comiterea infracțiunii (unice) în ambele variante, tip și asimilata, va fi luata în calcul la individualizarea pedepsei. Soluția unității infracționale se va reține, de altfel, chiar și în ipoteza în care fapta s-ar comite și în condițiile variantei agravate prevazute de alin. (3). Aceasta soluție a fost exprimata și în literatura de specialitate: „Apreciem ca infracțiunea prevazuta de art. 336 NCP are o forma de baza în alin. (1), o forma asimilata în alin. (2) și o forma agravata a primelor doua, *motiv pentru care nu se poate reține un concurs de infracțiuni între diferitele alineate* (s.n.)”¹⁸. Faptul ca soluția propusa nu este însoțita de nicio argumentare ne sugereaza ca autorii citați o considera atât de evidenta, încât „nu mai încapă discuție”.

La aceeași concluzie vom ajunge și daca examinam problema de drept din perspectiva inversa, a concursului formal (ideal) de infracțiuni prevazut de art. 38 alin. (2) C.pen. Fara a relua întreaga teorie legata de concursul ideal, reamintesc doar una din condițiile esențiale pentru existența acestuia, respectiv necesitatea ca activitatea infracțională unica sa conduca la o „pluralitate materiala și juridica de rezultate”¹⁹. Altfel spus, trebuie sa produca: „doua sau mai multe urmări relevante pentru legea penală”²⁰. Or, în cazul infracțiunii prevazute de art.336 C.pen., în toate variantele ei, urmarea imediata consta într-o stare de pericol pentru siguranța circulației pe drumurile publice. Cel care conduce atât sub influența alcoolului, cât și sub influența unor substanțe psihoactive, pune în pericol siguranța circulației pe drumurile publice, aceeași siguranță; fapta nu produce *doua urmări relevante*. Prin urmare, nu poate exista un concurs ideal de infracțiuni. Dupa cum s-a remarcat în doctrina: „În teoria generala a infracțiunii opusul instituției concursului de infracțiuni este instituția unității infracțiunii”²¹. Altfel spus, unde concurs nu este, unitate de infracțiune este.

În final, cred ca nu este lipsit de interes sa reamintesc faptul ca, într-o situație relativ similara sub aspectul problemei de drept semnalate, instanța suprema s-a pronunțat în favoarea tezei unității naturale de infracțiune, stabilind ca: „**În interpretarea dispozițiilor art. 2 din Legea nr. 143/2000 privind prevenirea și combaterea traficului și consumului ilicit de droguri, republicata cu modificările și completările ulterioare, savârșirea, în aceeași împrejurare, a unei singure acțiuni dintre cele enumerate în alineatul (1) al acestui articol, care are ca obiect atât droguri de risc, cât și droguri de mare risc, reprezinta o infracțiune simpla, ca forma a unității naturale de infracțiune, prevazuta de art. 2 alin. (1) și (2) din același act normativ**”²².

În concluzie, având în vedere atât observațiile formale (pct. I), cât și constatările de fond (pct. II), apreciez ca: *fapta unei persoane de a conduce pe drumurile publice un autovehicul, care la momentul recoltării mostrelor biologice, a avut o îmbibăție alcoolică de peste 0,80 g/l alcool pur în sânge și care se afla sub influența unor substanțe psihoactive, reprezintă o formă a unității naturale de infracțiune prev. de art. 336 alin. (1) și (2) Cod Penal nu o pluralitate de infracțiuni, sub forma concursului ideal (formal) prev. de art. 336 alin.(1) Cod Penal și art. 336 alin. (2) Cod Penal, cu aplicarea art.38 alin. (2) Cod Penal*".

-
- [1] Prezentul articol are la baza Opinia Juridică pe care am întocmit-o și care a fost transmisă, prin intermediul Departamentului de Drept penal al Facultății de Drept a Universității din București, Completului pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală al I.C.C.J. la data de 14.01.2022.
- [2] F. Streteanu, *Drept penal. Partea generală I*, Ed. Rosetti, 2003, p. 304 (cu trimitere la mai mulți autori).
- [3] *Idem*, p. 305 (cu trimitere la mai mulți autori, români și străini).
- [4] A se vedea, spre exemplu, C. Bulai, *Manual de Drept penal. Partea generală*, Ed. ALL, 1997, p. 166-215.
- [5] În acest sens, *Idem*, p. 170-173.
- [6] *Idem*, p. 168.
- [7] *Idem*, p. 167.
- [8] <https://donline.ro/intrare/alternativa/1595#>
- [9] V. Dongoroz și colaboratorii, *Explicații teoretice ale Codului penal român, vol. I, ed. a II-a*, Ed. Academiei Române, Ed. All Beck, 2003, p. 252.
- [10] Cu privire la formele unității legale și pentru amanunte, a se vedea, spre exemplu: L. V. Lefterache, *Drept penal. Partea generală. Curs pentru studenții anului II*, Ed. Hamangiu, 2016, p. 342 și urm.; F. Streteanu, D. Nițu, *Drept penal. Partea generală. Curs universitar, vol. II*, Ed. Universul Juridic, 2018, p. 39 și urm.
- [11] În acest sens și pentru amanunte, a se vedea: L.V. Lefterache, *op. cit.* p. 336 și urm.; respectiv F. Streteanu, D. Nițu, *op. cit.* p. 10 și urm.
- [12] V. Dongoroz, *op.cit.* p. 253.
- [13] V. Cioclei, *Drept penal. Partea specială I. Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului, ed. 6*, Ed. C.H. Beck, 2021, p. 234.
- [14] *Idem*, p. 38.
- [15] *Idem*, p. 75.
- [16] Art. 336. Conducerea unui vehicul sub influența alcoolului sau a altor substanțe.
- (1) Conducerea pe drumurile publice a unui vehicul pentru care legea prevede obligativitatea deținerii permisului de conducere de către o persoană care, la momentul prelevării mostrelor biologice, are o îmbibăție alcoolică de peste 0,80 g/l alcool pur în sânge se pedepsește cu închisoare de la unu la 5 ani sau cu amendă. (2) Cu aceeași pedeapsă se sancționează și persoana, aflată sub influența unor substanțe psihoactive, care conduce un vehicul pentru care legea prevede obligativitatea deținerii permisului de conducere. (3) Dacă persoana aflată în una dintre situațiile prevăzute în alin. (1) și alin. (2) efectuează transport public de persoane, transport de substanțe sau produse periculoase ori se afla în procesul de instruire practică a unor persoane pentru obținerea permisului de conducere sau în timpul desfășurării probelor practice ale examenului pentru obținerea permisului de conducere, pedeapsa este închisoarea de la 2 la 7 ani.
- [17] V. Cioclei, *op. cit.* p. 198.
- [18] S. Bogdan (coordonator), D.A. Șerban, G. Zlati, *Noul Cod penal. Analize, explicații, comentarii. Perspectiva clujeană*, Ed. Universul Juridic, 2014, p. 606.
- [19] V. Dongoroz, *op.cit.* p. 238.
- [20] *Ibidem*.
- [21] *Idem*, p. 252.
- [22] I.C.C.J., *Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, Dec. nr. 3/2017* (www.scj.ro).